

## การอยู่ร่วมกันอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในสังคมไทยปัจจุบัน The Desirable Coexistence according to the Bases Sympathy Principle (Sangahavatthu 4) in the Present Thai Society

<sup>1</sup> ดร.สงวน หล้าโพทนัน

<sup>2</sup> นายปรเมธ ศรีภิญโญ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตร้อยเอ็ด

อีเมล: Sanguan.laphonthan@gmail.com

วันรับบทความ: 19 ธันวาคม 2567 | วันแก้ไขบทความ: 10 มีนาคม 2568 | ตอรับบทความ: 12 มีนาคม 2568

### บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นบทความวิชาการ มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอการอยู่ร่วมกันอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในสังคมไทยปัจจุบัน ผลการศึกษาพบว่า สังคมไทยปัจจุบันมีปัญหาต่าง ๆ มากมาย เช่น ปัญหาอาชญากรรม โจรกรรม และปัญหาอื่น ๆ ทำให้เป็นสังคมที่ไม่น่าอยู่ การที่จะให้สังคมน่าอยู่นั้นต้องอาศัยหลักสังคหวัตถุ 4 กล่าวคือการอยู่ร่วมกันด้วยความการเอื้อเพื่อเผื่อแผ่เสียสละแบ่งปัน ไม่ใช่ให้จนร่ำรวยหรือให้จนหมดเนื้อหมดตัว แต่เป็นการแบ่งปันให้เพื่อแสดงอัธยาศัยไมตรีผู้ให้ไม่จำเป็นต้องร่ำรวยหรือมีฐานะดีกว่าผู้รับและยังรวมถึงการช่วยเหลือสงเคราะห์ด้วยปัจจัยสี่หรือทรัพย์สินสิ่งของตลอดจนให้ความรู้ความเข้าใจ (ทาน) พูดแต่สิ่งที่เป็นคุณประโยชน์หรือเป็นความจริงต่อกัน (ปิยวาจา)บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ทั้งช่วยแก้ไข้ปัญหา (อรรถจริยา) และช่วยปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นในด้านคุณธรรมจริยธรรมเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี และร่วมสุขร่วมทุกข์ร่วมรับรู้ร่วมแก้ไข้ปัญหาเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน (สมานัตตตา) สังคหวัตถุ 4 เป็นเสมือนยานพาหนะที่จะนำมนุษย์ไปสู่ความสุขความเจริญ สังคมของมนุษย์ประกอบขึ้นด้วยบุคคลที่มีภูมิหลังแตกต่างกันมีทั้งคนดีและคนไม่ดี มีทั้งคนที่ร่ำรวยและยากจน ดังนั้น การอยู่ร่วมกันอันพึงประสงค์ในสังคมไทยปัจจุบันจึงจำเป็นต้องอาศัยหลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวบุคคลให้มีความผูกพันกัน อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขและวัฒนาสถาพรยิ่งขึ้นไป

**คำสำคัญ :** การอยู่ร่วมกันอันพึงประสงค์, สังคหวัตถุ 4, สังคมไทยปัจจุบัน

### Abstract

This article is an academic article. The purpose of this article is to present the desirable coexistence according to the principles of the Sangavatthu 4 in the current Thai society. The results of the study found that the current Thai society has many problems, such as crime, theft, and other problems, making it an unlivable society. To make the society livable, it must rely on the principles of the Sangavatthu 4, which are living together with generosity, sacrifice, and sharing. It is not giving until one is rich or penniless, but sharing to show goodwill. The giver does not have to be rich or have a better status than the receiver. It also includes helping with the four necessities or property, as well as providing knowledge and understanding (Dana), speaking only beneficial or truthful things to each other (Piyavaca), performing public services to solve problems (Atthacariya) and improving morality and ethics to be a good example, and sharing happiness and suffering, acknowledging and solving problems together to create mutual benefits (Samanatata). The Four Sangavatthu are like vehicles that will lead humans to

happiness and prosperity. Human society is made up of people with different backgrounds, both good and bad. There are both rich and poor people. Therefore, the desirable coexistence in the current Thai society must rely on the principles of the four social objects to bind people together, to live together peacefully and sustainably.

**Keyword:** The Desirable Coexistence, Sanghavatthu 4, the present Thai Society

## บทนำ

การอยู่ร่วมกันที่พึงประสงค์เป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนปรารถนาและต้องการที่จะให้เกิดขึ้นในสังคมของตน แต่บางครั้งการที่มีคนอยู่ร่วมกันหลากหลาย มีความหลากหลายแตกต่างกัน ก็ย่อมมีการ ขัดแย้งกันบ้าง คงไม่มีใครสามารถสร้างสังคมที่ปราศจากความขัดแย้งได้โดยสิ้นเชิง แม้เพียงคน ๆ เดียวก็อาจมีความขัดแย้งในตนเองได้ เพราะมนุษย์ย่อมมีความขัดแย้งกันเป็นธรรมดาอันเป็นธรรมชาติของมนุษย์ปุถุชนซึ่งมีความต้องการที่ไม่จำกัด แต่สิ่งที่สนองความต้องการนั้นมีอยู่จำกัด ความขัดแย้งจึงเป็นเรื่องธรรมดาที่มีอยู่ทั่วไปในสังคมมิใช่เป็นสิ่งที่เลวร้ายเสมอไปเพราะบางครั้งความขัดแย้งก็เป็นประโยชน์ ก่อให้เกิดความหลากหลายในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อมนุษย์ที่อยู่ในสังคมนั้น ๆ ได้ หากแต่ถ้าเมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นแล้ว มีวิธีการต่าง ๆ ในการแก้ปัญหา หรือดำเนินการใด ๆ ที่เหมาะสมกับชุมชนและสังคมนั้น ๆ ก็จะทำให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาสั่งสอนประชาชนได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขจนเป็นสถาบันสำคัญหนึ่งของสังคม เมื่อศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบที่มีความสำคัญยิ่งคือวัดและพระสงฆ์มีอิทธิพลและบทบาทต่อวิถีชีวิตของประชาชนมากเพราะวัดและพระสงฆ์เป็นศูนย์รวมทางจิต ศีลธรรม และพฤติกรรมต่าง ๆ พระสงฆ์นอกจากจะเป็นที่เคารพของชาวบ้านในชุมชนแล้ว ยังนับว่าเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าในการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคม หากนักวิชาการนำความรู้ด้านพระพุทธศาสนารูจักนำทรัพยากรและแรงงานมาใช้อย่างถูกต้อง จะช่วยเสริมสร้างความเจริญอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์อย่างถูกต้อง จะช่วยเสริมสร้างความเจริญอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์อย่างสูงสุด

เนื้อหาในสังคหวัตถุธรรมนี้ (อง.อรรถ.(ไทย) 23/114/222) เมื่อประมวลความออกมาแล้วถือเป็นเครื่องอุ้มชูโลกเหมือนลิ่มสลักที่ยึดบังคับรถซึ่งแล่นไปไว้ได้ในการอยู่ร่วมกันในสังคมนั้น มนุษย์ทุกคนล้วนปรารถนาเป็นที่รักของคนรอบข้าง เป็นที่ยอมรับนับถือของทุก ๆ คนและปรารถนาที่จะได้ยินได้ฟังคำยกย่องสรรเสริญมากกว่าเสียงนินทาว่าร้าย พระพุทธองค์ได้ทรงสอนวิธีที่จะทำตนให้เป็นที่ยรักของสังคมว่าขั้นแรกให้ปรับที่ตัวของเราเองก่อน คือ ต้องทำตัวเราให้เป็นคนน่ารักเสียก่อนโดยการปฏิบัติตามหลักสังคหวัตถุ 4 ซึ่งเป็นคุณธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจคน ถูกใจคนและประสานหมู่ชนให้มีความสามัคคีเป็นหลักธรรมที่ทำให้คนเป็นที่รักเป็นที่ชอบใจของคนทั่วไป อันเป็นการปลูกไมตรีเตม้น้ำใจแก่กันและกัน ก็จะทำให้สังคมอยู่เป็นสุขได้ สังคหวัตถุธรรมจึงมีความจำเป็นและเป็นหลักธรรมอันพึงประสงค์ที่จะต้องนำมาใช้ในสังคมไทยตลอดไป

## แนวคิดเกี่ยวกับสังคหวัตถุ 4 และการอยู่ร่วมกัน

สังคหวัตถุ 4 เป็นหลักคุณธรรมในพระพุทธศาสนา โดยเป็นภาษาบาลีแยกออกเป็น 2 ศัพท์ คือ สังคห 1 วัตถุ 1 “สังคหะ” แปลเป็นภาษาไทยว่า สงเคราะห์ มีความหมายว่า ช่วยเหลืออุดหนุน “วัตถุ” ในที่นี้หมายความว่า เมื่อรวมทั้ง 2 ศัพท์แล้วจะมีความหมายว่า เรื่องความช่วยเหลือจะช่วยเหลือกันด้วยวิธีอย่างไรบ้าง ท่านได้วางไว้เป็น 4 อย่าง จึงจะถือว่าเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจของผู้อื่นได้ (สุทธิพงศ์ ปานเพ็ชร, 2550) ซึ่งสังคหวัตถุ แปลว่า หลักการสงเคราะห์หรือหลักสังคมสงเคราะห์ หมายความว่า เมื่อมนุษย์อยู่ร่วมกันเป็น

หมู่ เป็นสังคม คนในสังคมจะต้องรู้จักสังเคราะห์ อนุเคราะห์กันตามฐานะ คนในสังคมจึงจะมีความรักใคร่ปรองดองกัน ซึ่งจะทำให้สังคมราบรื่น มีความสงบ ธรรมที่เป็นหลักการสังเคราะห์นี้ เป็นฐานความคิดในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมที่จะใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันได้อย่างมีความสุขและปราศจากความขัดแย้งใดๆที่จะเกิดขึ้น มีอยู่ 4 อย่าง (ที.ปา. (ไทย) 11/140/167) คือ

1. ทาน เป็นการให้สิ่งของแก่คนที่ควรให้ หมายความว่า คนเราเกิดมามีชีวิตอยู่ได้ก็เพราะอาศัยการให้ จะเห็นได้ชัดก็คือ บิดา มารดา ให้ปัจจัยดำรงชีพทุกอย่างแก่บุตรธิดา ครู อาจารย์ให้วิชาความรู้แก่ลูกศิษย์ ซึ่งการให้ของมีอยู่ 2 อย่าง คือ อามิสทานให้วัตถุสิ่งของ กับ ธรรมทาน ให้ธรรมหรือวิชาความรู้แก่ผู้อื่น ซึ่งการแบ่งปันหรือการให้ที่เกื้อกูลกัน

2. ปิยวาจา เจรจาด้วยถ้อยคำน่ารัก ไพเราะอ่อนหวาน หมายความว่า การพูดจาน่ารักพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ การพูดนอกจากจะเป็นวาจาที่ไพเราะอ่อนหวานแล้ว ต้องเป็นวาจาที่เป็นสัจจะ และมีประโยชน์แก่ผู้ฟังแล้ว จึงจะเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวน้ำใจได้มั่นคง

3. อตถจริยา ประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น หมายความว่า การทำประโยชน์แก่คนอื่น เช่น การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ เป็นต้น

4. สมานัตตตา ความเป็นคนเสมอดันเสมอปลาย ไม่ถือตัว ความเป็นคนเสมอดันเสมอปลาย คือ จิตใจคงเส้นคงวาต่อคนทั่วไป รู้จักร่วมสุขร่วมทุกข์กับคนอื่น เห็นคนอื่นได้รับทุกข์ต้องไม่ทอดทิ้ง หรือรังเกียจ เห็นคนอื่นได้ดีมีความสุขก็ไม่ริษยาแค้นเคืองเป็นอย่างไร ต่อไปก็เป็นอย่างนั้นไม่เปลี่ยนแปลง การวางตัวอย่างนี้ ย่อมเป็นที่รักใคร่นับถือของคนทั่วไป

#### ความสำคัญของสังคหวัตถุ 4 และการอยู่ร่วมกัน

หลักธรรมที่ก่อให้เกิดความสามัคคีและการอยู่ร่วมกันที่กล่าวไว้ในพระพุทธศาสนา ในแง่ของความเป็นอยู่ด้วยการมีมิตรสหายหรือบริวารที่ดีจริง พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงความสำคัญของการมีมิตรสหายที่ดีไว้ในอุปทิสสูตรว่า “ความเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี นี่เป็นพรหมจรรย์ทั้งสิ้นทีเดียว” (ส.ม. (ไทย) 19/5/2) แต่การที่จะสร้างมิตรหรือยึดเหนี่ยวจิตใจของบุคคลที่เป็นมิตรสหายกันแล้วไว้ได้นั้นก็เป็นสิ่งสำคัญมากเหมือนกัน เพราะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของมิตรหรือบริวารเรียกว่า หลักสังคหวัตถุ ซึ่งมีด้วยกัน 4 ประการและมีความสำคัญเป็นลำดับไป คือ ทาน เป็นการให้ปัน การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่สิ่งของของตนแก่บุคคลอื่น ด้วยเห็นว่าสิ่งของของตนเสียสละไปนั้นจะเป็นประโยชน์แก่ผู้รับ เป็นการแสดงความมีน้ำใจ และการยึดเหนี่ยวจิตใจของมิตรสหายหรือบริวารไว้ได้พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญการให้ไว้มากมา เช่น ผู้ให้ย่อมเป็นที่รัก (อง.จตุกก. (ไทย) 21/32/42) ผู้ให้ย่อมผูกมิตรไว้ได้ (ธรรมรักษา, 2532) เป็นต้น ผู้ที่มีความตระหนี่นั้นไม่สามารถที่จะผูกมิตรหรือยึดเหนี่ยวจิตใจของมิตรและบริวารไว้ได้ปิยวาจา หรือเพียรวิหะ เป็นการมีวาจาเป็นที่รัก เป็นที่ติดตลึงจิตใจของผู้ฟัง มีวาจาสุภาพอ่อนหวานชวนฟัง เป็นวาจาที่ไม่หยาบคายและก่อให้เกิดประโยชน์ การมีปิยวาจานี้มีความสำคัญเป็นอย่างมากในการผูกมิตรหรือรักษาน้ำใจมิตร บุคคลที่ได้รับมอบหมายให้เป็นทูตหรือเป็นตัวแทนของประเทศในการเจรจาเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของประชาชนและประเทศชาติ จะต้องมีความรู้ในการใช้คำพูดอย่างดีเยี่ยม เพราะถ้าหากใช้คำพูดที่ไม่ดีก็จะส่งผลให้ประชาชนและประเทศชาติสูญเสียผลประโยชน์ได้ อตถจริยา เป็นการประพฤติตนเป็นประโยชน์ เช่น การช่วยเหลือผู้อื่นในเวลาที่เขาจำเป็นไม่เป็นคนนิ่งดูดายในเมื่อตนเองมีกำลังความสามารถที่จะพอจะช่วยเหลือได้ ในการผูกสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศก็เช่นเดียวกัน จะต้องเป็นผู้ที่รู้จักให้การช่วยเหลือในเวลาที่เหมาะสมสมควรช่วยเหลือ เช่น เมื่อถึงคราวที่มิตรประเทศต้องประสบกับภัยพิบัติ

ต่าง ๆ ที่ประเทศสัมพันธมิตรพอที่จะช่วยเหลือได้ก็ให้ช่วยเหลือตามกำลังความสามารถ เพื่อเป็นการผูกสัมพันธ์ไมตรีหรือแสดงถึงความมีสัมพันธ์ไมตรีอันดีต่อกัน สมานัตตา ความมีตนเสมอต้นเสมอปลาย ไม่คบมิตรเพราะเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน มิใช่ว่าเมื่อเห็นว่ามิตรหมดประโยชน์สำหรับตนแล้วก็เริ่มห่างเหิน หรือเลิกคบไป การคบหามิตรจะต้องคบด้วยความจริงใจและมีความเสมอต้นเสมอปลาย ทั้งในยามที่มิตรรุ่งเรืองและในคราวตกต่ำ

วิธีการทั้ง 4 นี้ เมื่อปฏิบัติได้ย่อมมีความสำคัญ ย่อมให้เกิดความสามัคคีร่วมมือร่วมใจในกลุ่มชนนั้น ๆ ถ้าไม่มีหลักปฏิบัติเช่นนี้ ผู้นั้นย่อมไม่เป็นที่รักของคนทั่วไป ข้อนี้บางท่านจึงเรียกว่า มนตัมหาเสน่ห์ เพราะทำให้ตนเข้าไปนั่งในใจของผู้อื่นและเป็นส่วนสำคัญในการอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืนทีเดียว

### การอยู่ร่วมกันที่พึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในสังคมไทยปัจจุบัน

การอยู่ร่วมกันอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในสังคมไทยปัจจุบัน เป็นไปตรงตามหลักสังคหวัตถุ 4 เนื่องจากสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ดังนั้น การอยู่ร่วมกันในสังคมหรือในหมู่คณะจำเป็นต้องมีสิ่งที่จะมายึดเหนี่ยวจิตใจและประสานหมู่คณะไว้ให้เกิดความสามัคคีและเพื่อให้อยู่ด้วยกันอย่างสงบสุข ได้แก่ หลักสังคหวัตถุ 4 (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2550) ดังต่อไปนี้

1. ทาน คือ การให้ปันสิ่งของตนแก่ผู้อื่นที่ควรให้ คือการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละแบ่งปันเฉลี่ยให้ ไม่ใช่ให้จนร่ำรวยหรือให้จนหมดเนื้อหมดตัว แต่เป็นการแบ่งปันให้เพื่อแสดงอัธยาศัยไมตรีผู้ให้ไม่จำเป็นต้องร่ำรวยหรือมีฐานะดีกว่าผู้รับเสมอไป และยังรวมถึงการช่วยเหลือสงเคราะห์ด้วยปัจจัยสี่ทุนหรือทรัพย์สินสิ่งของตลอดจนให้ความรู้ความเข้าใจเพื่อเชื่อมโยงถึงความสัมพันธ์อันดีต่อกันแสดงถึงความมีน้ำใจต่อกันอย่างไม่ขาดสาย

2. ปิยวาจา พูดจาอย่างรักใคร่กลมเกลียวกัน คือกล่าวคำสุภาพไพเราะ น่ารัก ชี้แจงแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์มีเหตุผล เป็นหลักฐานชักจูงไปในทางที่ดีงาม หรือมีคำพูดที่แสดงความเห็นอกเห็นใจให้กำลังใจรู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดี ให้มีความสมัครสมานสามัคคีเกิดไมตรีทำให้รักใคร่นับถือช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ซึ่งแต่ละกลุ่มที่ได้จัดตั้งขึ้นมาจะมีการแบ่งหน้าที่กันและสิ่งที่ขาดเสียไม่ได้คือฝ่ายประชาสัมพันธ์ หากฝ่ายประชาสัมพันธ์พูดจาไม่ดี ถึงโครงการหรือกิจกรรมจะดีแค่ไหนก็ไม่สามารถที่จะโน้มน้าวจิตใจของสมาชิกกลุ่มได้ เพราะคำพูดจาที่ดีก็เป็นความพึงประสงค์ที่ทุกคนต้องการ และปรารถนาให้มีร่วมกันในสังคม

3. อตถจริยา การทำประโยชน์คือ ช่วยเหลือด้วยแรงกายและชวนช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ทั้งช่วยแก้ไข้ปัญหาและช่วยปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นในด้านคุณธรรมจริยธรรมเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี พร้อมทั้งความเป็นผู้มีจิตอาสา มีจิตเป็นสาธารณะไม่จำกัดอยู่ที่ใดที่หนึ่ง มิได้มุ่งเห็นแก่ประโยชน์แก่ตนเอง เอาประโยชน์ผู้อื่นเป็นที่ตั้งเสมอ การทำตนให้เป็นประโยชน์นั้นไม่ว่าสังคมไหนก็ย่อมล้วนมีความต้องการ เพราะนั่นจะเป็นสิ่งที่นำมาซึ่งความปรารถนาและทำให้สังคมมีความร่มเย็นเป็นสุขได้

4. สมานัตตา คือวางตนเสมอต้นเสมอปลายให้ความเสมอภาคปฏิบัติสม่ำเสมอแก่ทุกคนผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มและบุคคลทั่วไปไม่เอาเปรียบบุคคลที่ด้อยกว่า และเสมอในสุขทุกข์คือ ร่วมสุขร่วมทุกข์ร่วมรับรู้ร่วมแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน ทำตนให้น่าเชื่อถือได้แล้วจะเกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกันซึ่งจะนำความปรารถนามาสู่สังคมแห่งการอยู่ร่วมกันได้

เหตุที่หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมอันพึงประสงค์ต่อสังคมไทยในยุคปัจจุบัน ก็เนื่องจากว่า

ประการที่ 1 สังคหวัตถุ 4 เป็นเครื่องผูกใจคน การที่จะผูกมัดใจคนได้นั้นก็ต้องอาศัยธรรมะที่จะช่วยผูกมัดจิตใจคน จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นมากจะเห็นได้จากการใช้หลักสังคหวัตถุ 4 การแสดงพฤติกรรมโต้ตอบระหว่างบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง หรือไปยังกลุ่มบุคคลจะเกิดขึ้นในลักษณะพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เกิดความเข้าใจอันดี มีทัศนคติที่ดีต่อกัน รู้จักการให้และการรับความช่วยเหลือหรือคำแนะนำต่าง ๆ โดยที่บุคคลสามารถให้การช่วยเหลือและสนับสนุนเมื่อบุคคลอื่นต้องการ การปฏิบัติตนหรือการแสดงออกต่อกัน เช่น ครูกับนักเรียน ในลักษณะที่เป็นมิตรโดยให้การสนับสนุน ช่วยเหลือสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกันมีความใกล้ชิดสนิทสนมโดยที่ครูสามารถให้ความช่วยเหลือและเป็นที่พึ่งได้เมื่อนักเรียนต้องการในการเรียนการสอนนั้นเป็นสิ่งที่ช่วยให้อารมณ์ในการเรียนเป็นไปอย่างราบรื่นโดยนักเรียนที่รับรู้ว่าครูปฏิบัติกับตนด้วยความจริงใจให้ความรักเอาใจใส่ตนด้วยความจริงใจจะเป็นนักเรียนที่มีความรู้สึกที่ดีกับครูเข้าใจและยอมรับในคำสอนของครูว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เป็นประโยชน์แก่การนำไปปฏิบัติลักษณะการปฏิบัติตนของครูกับนักเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้นักเรียนยอมรับคำสอนของครู และนำสิ่งที่ครูสอนไปปฏิบัติได้ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียนโดยอาศัยการปฏิบัติต่อนักเรียนด้วยความจริงใจ ให้นักเรียนเกิดความรู้สึกที่ดีและยอมรับการปฏิบัติของครูนั้น เป็นการเสริมสร้างลักษณะทางจิต และพฤติกรรมที่พึงปรารถนาของนักเรียน เช่น พฤติกรรมเอื้อต่อสังคม ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่พึงปรารถนาหนึ่งนั้น ครูสามารถปฏิบัติโดยให้ความสำคัญกับนักเรียนของตนเองเข้าใจความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคน ทำตนเป็นกันเองกับเด็กไม่เข้มงวดหรือปล่อยปละละเลยนักเรียนจนเกินไป ให้ความยุติธรรมกับนักเรียนทุกคน ยอมรับฟังความคิดเห็นและเหตุผลของนักเรียนและแสดงออกทางอารมณ์ที่เหมาะสมกับนักเรียน ลักษณะของครูเหล่านี้จะเป็นลักษณะที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน ซึ่งจะช่วยให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างราบรื่น ให้นักเรียนเกิดทัศนคติที่ดีต่อครู และยอมรับคำสั่งสอนของครูไปปฏิบัติต่อไปได้ (พุทธทาสภิกขุ, มปป.)

ประการที่ 2 สังคหวัตถุ 4 เป็นหลักสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน การให้เพื่อสงเคราะห์นี้หมายถึงการให้เพื่อยึดเหนี่ยวน้ำใจ ร้อยรัดใจให้รวมกันเป็นหมู่และเห็นอกเห็นใจกัน รักใคร่นับถือสนิทสนมกันมันคงจะเห็นได้จากมีกองทุนช่วยสมาชิกในชุมชนยอมเสียสละเงินของทุกคนที่สมัครใจเข้าเป็นสมาชิกกองทุนถือเป็นการช่วยเหลือกันแสดงให้เห็นว่าทุกคนมีความคิดที่จะช่วยเหลือกันเอง ก่อนที่จะไปขอรับความช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันสิ่งของ ๆ ตนช่วยเหลือกันด้วยตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำทั้งเสียสละแรงกายและเวลาเพื่อส่วนรวม และสิ่งที่มุ่งมั่นด้วยการพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ อ่อนหวาน วาจาเป็นที่รัก วาจาพูดดีมีน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ จะก่อให้เกิดความสามัคคี เกิดมิตรไมตรีและความรักใคร่นับถือตลอดถึงสิ่งที่ทุกคนยอมรับในกฎกติกาที่ได้ตั้งขึ้นมาร่วมกัน ทำให้แสดงถึงการประพฤติปฏิบัติร่วมกันและผลประโยชน์ที่จะได้รวมร่วมกันก็คือมิตรที่ดีต่อกันที่ทุกคนจะได้รับร่วมกันจึงเป็นแรงจูงใจในการแก้ไขปัญหในการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน (สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน), 2528)

ประการที่ 3 สังคหวัตถุ 4 เป็นธรรมแห่งการแบ่งปันกันการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในการอยู่ร่วมกันอันเป็นไปเพื่อดูแลกัน ซึ่งหลักธรรมแห่งการแบ่งปันนี้ ประชาชนในชุมชน ได้ถือปฏิบัติร่วมกันโดยใช้ศาสนาเป็นเครื่องกลมเกลียวจิตใจให้มีความเห็นอกเห็นใจกัน มีการแบ่งปันเงินที่มีอยู่เพื่อเข้าเป็นกองทุนชุมชน จึงถือเป็นการแบ่งปันทรัพย์เพื่อช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกัน จึงเป็นการให้การเผื่อแผ่แก่กันซึ่งเป็นข้อสำคัญเพราะว่าทุก ๆ คนย่อมต้องการความช่วยเหลือจากกันและกัน และการแบ่งปันไม่ได้มีแต่ทรัพย์สินเท่านั้น ยังรวมถึงด้านจิตใจ ยังช่วยให้กำลังใจให้ความรู้ให้การแนะนำให้ข้อเสนอแนะต่าง ๆ ในสิ่งที่ทำร่วมกันในชุมชนแล้วผลที่จะได้ตามมาจึงเป็นมูลเหตุให้ได้รับความร่วมมือ สามัคคีกัน ทุกคนจะได้รับความสุขร่วมกัน แต่ถ้าหากสมาชิกในชุมชนคิดเห็นแต่ประโยชน์ของตนเองมากกว่าส่วนรวม การปฏิบัติหน้า

ก็จะไม่สามารถสำเร็จได้ และสังคหวัตถุ ซึ่งเป็นธรรมแห่งการแบ่งปันกันก็จะใช้ไม่ได้ (บุญสิริ ขวลิธธำรง, 2529 )

ประการที่ 4 สังคหวัตถุ 4 เป็นหลักแห่งการให้เพื่ออนุเคราะห์ การให้ความเกื้อหนุนโอบอ้อมอารีด้วยเมตตา และการให้อุดหนุนเอื้อเพื่อช่วยเหลือกันด้วยความกรุณา คนที่มีทรัพย์คิดช่วยเหลือคนอื่นให้ตั้งตัวได้ ย่อมเป็นกำลังสำคัญของชุมชนเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและเพื่อเป็นกำลังที่สำคัญของประเทศชาติ ดังนั้น การให้เกื้อหนุน โอบอ้อมอารีกันด้วยเมตตา และการให้อุดหนุนเอื้อเพื่อช่วยเหลือกันด้วยความกรุณา จึงถือว่าให้เพื่ออนุเคราะห์ (สุจิตรา รณรีน, 2538) หลักสังคหวัตถุ 4 คือ ธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน หรือหลักมนุษยสัมพันธ์ที่ดีที่ทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างสมัครสมานสามัคคีและมีความสุขซึ่งกันและกันที่เป็นที่พึงประสงค์ในสังคมไทยปัจจุบันโดยแท้

รวมความแล้ว สังคหวัตถุ 4 เป็นเครื่องผูกใจคน การที่จะผูกมัดใจคนได้นั้นก็ต้องอาศัยธรรมะข้อนี้เป็นเครื่องผูกมัดจิตใจคนให้อยู่ร่วมกัน เป็นหลักสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน การให้เพื่อสงเคราะห์นี้หมายถึง การให้เพื่อยึดเหนี่ยวน้ำใจ ร้อยรัดใจให้รวมกันเป็นหมู่และเห็นอกเห็นใจกัน เป็นธรรมแห่งการแบ่งปันกันการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในการอยู่ร่วมกันอันเป็นไปเพื่อดูแลกัน ซึ่งหลักธรรมแห่งการแบ่งปันนี้ ประชาชนในชุมชน ได้ถือปฏิบัติร่วมกันโดยใช้ศาสนาเป็นเครื่องกลมเกลียวจิตใจให้มีความเห็นอกเห็นใจกัน และเป็นหลักแห่งการให้เพื่ออนุเคราะห์สงเคราะห์ การให้ความเกื้อหนุนโอบอ้อมอารีด้วยเมตตา และการให้อุดหนุนเอื้อเพื่อช่วยเหลือกันด้วยความกรุณา

## สรุป

การอยู่ร่วมกันที่พึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในสังคมไทยปัจจุบันนั้น เนื่องจากสังคมไทยปัจจุบันมีปัญหาต่าง ๆ มากมาย เช่น ปัญหาอาชญากรรม โจรกรรม และปัญหาอื่น ๆ เป็นต้น การอยู่ร่วมกันที่พึงประสงค์หรือต้องการ ต้องเป็นการอยู่ร่วมกันด้วยความการเอื้อเพื่อแผ่เสียสละแบ่งปันเฉลี่ยให้ ไม่ใช่ให้จนร่ำรวยหรือให้จนหมดเนื้อหมดตัว ด้วยเหตุดังกล่าวพุทธศาสนิกชนจึงทำความเข้าใจเรื่องสังคหวัตถุ 4 ให้ถ่องแท้ คือ 1) ทาน คือ การให้ การเสียสละ หรือให้ปันสิ่งของ ๆ ตนเพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่น ไม่ตระหนี่ถี่เหนียว ไม่เป็นคนเห็นแก่ได้แต่ฝ่ายเดียว คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้เราไม่เป็นคนละโมภไม่เห็นแก่ตัว เราควรคำนึงอยู่เสมอว่า ทรัพย์สิ่งของที่เราหามาได้ไม่ใช่สิ่งจีรังยั่งยืน เมื่อเราสิ้นชีวิตไปแล้วก็ไม่สามารถจะนำติดตัวไปได้ การเสียสละ การบริจาคทานต่อกัน 2) ปิยวาจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน พูดด้วยความจริงใจไม่พูดหยาบคายก้าวร้าว พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์และเหมาะสมกับกาลเทศะ พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญกับการพูดเป็นอย่างยิ่ง เพราะการพูดเป็นบันไดขั้นแรกที่จะสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้น กิจกรรมงานธรรมาปฏิบัติต่าง ๆ อาจประสบกับความล้มเหลว ถ้าหากไม่ใช้ปิยวาจาในการติดต่อสื่อสารกันและกันเสียก่อน บุคคลก็อาจประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน ถ้ารู้จักใช้ปิยวาจาตั้งคำพึงเพยที่ว่า "พูดดีเป็นศรีแก่ตัว" 3) อตถจริยา คือ ประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์กับคนอื่น ด้วยการปฏิบัติตามแนวทางดังต่อไปนี้ มีความประพฤติชอบทางกาย เรียกว่า "กายสุจริต" และ 4) สมานัตตตา คือการเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ หรือมีความประพฤติ เสมอต้นเสมอปลาย คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้เราเป็นคนที่มีจิตใจหนักแน่นไม่โลเล รวมทั้งยังเป็นการสร้างความนิยมและไว้วางใจให้แก่ผู้อื่นอีกด้วย

## เอกสารอ้างอิง

ธรรมรักษา. พระไตรปิฎกฉบับสุภาพ. (2532). กรุงเทพมหานคร: รุ่งแสงการพิมพ์.

บุญสิริ ขวลิธธำรง. (2529). ธรรมโอสธ. กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์การพิมพ์.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2550). *ธรรมานุญชีวิต*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์  
พระพุทธรศาสนา.

พุทธทาสภิกขุ. (มปป.). *บริหารธุรกิจแบบพุทธ*. กรุงเทพมหานคร: อตัมมโย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.  
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน). (2528). *สังคหวัตถุ 4*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬ  
ราชวิทยาลัย.

สุจิตรา รณริน. (2538). *ศาสนาเปรียบเทียบ*. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิก จำกัด.

สุทธิพงษ์ ปานเพ็ชร. (2550). “การประยุกต์หลักพุทธธรรมกับวิถีชีวิตชุมชน”. รายงานการวิจัยอิสระ.  
กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.